

BÁRTA, Miroslav. KOVÁŘ, Martin. FOLTÝN, Otakar (eds.). Na rozhraní. Krize a proměny současného světa. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-357-3.

Antonín Novotný,^a Richard Stojar^b

S odstupem přibližně jednoho roku od vydání knihy *Povaha změny. Bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*, naznačující možné hrozby, které s sebou nese stěhování muslimských národů, vydalo nakladatelství Vyšehrad další obdobně zaměřenou knihu s názvem *Na rozhraní. Krize a proměny současného světa*. Tentokrát obsahuje příspěvky celkem 22 autorů a jejími editory se stali stejně jako u předchozí knihy egyptolog Miroslav Bárta, historik moderních dějin Martin Kovář a důstojník generálního štábu Armády České republiky Otakar Foltýn. Ti společně s týmem odborníků, z poloviny stejných jako u předchozího vydání, hledali odpovědi na aktuální problémy dneška. Stejně jako u předchozího vydání, spíše než o knihu se jedná o sborník textů, slovy předmluvy řečeno, jejíž autoři se „snaží odpovědět na otázku, zda žijeme v době, která je opravdu přelomová v tom smyslu, že se nám svět mění před očima rychleji než kdy dřív“. Nepřekvapuje pak, že ve čtyřech tematických okruzích - Civilizace, Stát, Zdroje a Bezpečnost - docházejí autoři k názoru, že ano.

Editoři tvrdí, že smyslem knihy není šířit paniku, ale hledat odpovědi a řešení a ve většině případů to tak skutečně je; přesto se někdy čtenář nevyhne dojmu, že pokračuje v apokalyptickém líčení možného vývoje světa, které zahájilo vydání předchozí knihy k tomuto tématu. Z tohoto potom vychází i zaměření některých příspěvků, ze kterých lze někdy vyčíst „čím více straším, tím budu populárnější“. Přesto lze konstatovat, že většina autorů přistupuje k problému uměřeně a inspirativně. Česká republika má podobný problém jako všechny evropské země. Dle Otakara Foltýna si také „dlouho vybírala mírovou dividendu. Bezpečnostní rizika nyní reálně existují, ale Evropa si zvykla být luxusním supermarketem, ovšem venku nestojí žádná ochranka.“

Rozsahem je tato kniha přibližně stejná jako předchozí vydání a obsahuje 340 stran odborného textu. Vzhledem k rozsahu publikace není cílem této recenze hodnotit všechny uvedené příspěvky, jichž je zde (kromě předmluvy a úvodu) celkem dvacet, obsahem a kvalitou výrazně se lišící. Stejně tak jako v předchozím vydání je také nevyvážený rozsah příspěvků, který se pohybuje od minimalistické délky 2,5 strany v příspěvku P. Gazdika (str. 116-119) nebo 4 strany v článku R. Fialy (str. 121-124) na straně jedné, až po 28stránkovou studii K. Havlíčka *Metamorfóza státu a práva*, která

---

^a The Centre for Security and Military Strategic Studies, University of Defence, Brno, Czech Republic. E-mail: antonin.novotny@unob.cz

^b The Centre for Security and Military Strategic Studies, University of Defence, Brno, Czech Republic. E-mail: richard.stojar@unob.cz

vznikla v souvislosti s otevřenými rozpravami projektu „Pražský právní podzim“ (str. 127-155).

Mimo předmluvy a stručného společného zamyšlení editorů jsou v úvodní části nazvané CIVILIZACE zařazeny články Stanislava Komárka *Historický proces a polarita lidské percepce světa*, který si všímá zdánlivé náhodnosti historického procesu, jehož zákonitosti si stále spíše jen domýšlíme, než že bychom je přesně znali. Text Miroslava Bárty *Hérakleitův test. Lineární a cyklická povaha vývoje civilizací* hledá souvislosti dneška s kolapsy staroegyptských říší. Příspěvek Pavla Kohouta *Čtyři apokalyptičtí jezdcí moderní civilizace* upozorňuje na demografické posuny, tj. vymírající Západ je doposud bohatý svými statky, zatímco chudé, expandující kontinenty jsou naopak bohaté jediň svou natalitou. Dále tato kapitola obsahuje článek Martina Kováře, *Brexit. Nejen „bitva o Británii“, ale i o celou Evropu* a příspěvek Václava Moravce *Digitální mediomorfóza jako jedna z povah Změny?* Dle něj došlo doposud v dějinách ke třem přelomovým systémům komunikace: vznik mluveného slova, vznik psaného jazyka a nyní vznik digitálního jazyka. Tato situace má pro společnost důsledky: Společnost už není schopna dohodnout se, co jsou fakta, a až 40 % lidí v USA vnímá jako hlavní zdroj informací sociální síť Facebook a Twitter.

V části nazvané STÁT se lze nejprve setkat s minimalistickou úvahou Petra Gazdika nazvanou *O politické prokrastinaci*, která snad byla zamýšlena spíše jako předmluva k celé knize a patrně se omylem editorů ocitla na jiném místě. Místopředseda Nejvyššího soudu Roman Fiala ve svém článku *Má právní stát v Evropě ještě naději* uvádí, že jedním ze základních předpokladů existence a fungování státu je svrchovaná moc jeho orgánů nad územím a lidmi na tomto území. V moderní podobě to znamená, že stát vydává zákony, které jsou na celém území respektovány a které stát dokáže v případě potřeby účinně vymáhat. V souvislosti s migrační vlnou přichází s radikálním řešením a navrhuje revizi základních práv a svobod, až jde strach více z něj než z toho, před čím varuje.

V článku *Metamorfóza státu a práva* se u vybraných právních aspektů pozastavuje Karel Havlíček. Bývalý soudce a místopředseda Ústavního soudu ČR Pavel Holländer popisuje „Soumrak moderního státu“ a novinář Matyáš Zrno se [letmo](#) zamýšlí v článku „Národy a kultura. Existují kolektivní vlastnosti? A jak ovlivňují spolužití etnik?“ nad rozdílnou mírou pracovitosti jednotlivých etnik v kontextu jejich kulturní odlišnosti i migrační krize.

V předposlední části s názvem ZDROJE jsou uvedeny články Petra Pokorného (*Antropocén: konečně tečka za klimatickým determinismem?*) a Václava Cílka (*Voda a revoluce*). Předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost Dana Drábová, jediná žena mezi autory, ve svém článku *Projekt Manhattan, Černobyl a dnešní uprchlická krize aneb pokus o hledání rovnováhy* upozorňuje na to, že lidé mají často tendenci podléhat epidemii strachu, ačkoliv skutečné riziko není zdaleka tak velké. Podle této autorky se to týká nejen jaderné energie, ale třeba i uprchlické vlny. Příčinu problémů vidí v tom, že Evropa je posedlá bezpečím a ztrácí odvahu. Čtenáře zde obohatí mj. definicí stupidity, popisem historie výzkumu vedoucího k uvolňování jaderné energie, popisem odlišného fungování levé a pravé hemisféry mozku a návodem, jak zkrotit psychické epidemie. Tato část dále obsahuje zamyšlení Aleše Michla *Duch*

a ďábel kapitalismu v Evropě, Vladimíra Maříka Čtvrtá průmyslová revoluce zasáhne celou společnost a Milana Marka Přežití není povinné.

Články uveřejněné v závěrečném oddílu s názvem BEZPEČNOST, věnovaném otázkám bezpečnosti, se v zásadě jasně shodují na tom, že základním předpokladem je účinná obrana hranic, která ale opakovaně selhává. Migraci, vedle nekonečného válčení všech proti všem v rozpadlých státech, podněcuje také klimatická krize nebo prostá vidina snazšího života na Západě. V pořádku také není systém vyhošťování nežádoucích osob. Teroristické útoky, které v Evropě páchají islamisté, mohou radikalizovat evropské obyvatelstvo, které se může postavit proti dosud umírněným muslimským komunitám.

Zde mají své příspěvky Jakub Landovský, Martin Riegl, *Geopolitická vize Evropy bez hranic v éře techpolitics*. Z textů autorů Otakara Foltýna a David Bařka *Plánujeme bezpečnost nebo zabezpečujeme „plánování“?* a generála Karla Řehky *Potřebujeme si hrát na válku? Význam válečné hry pro obranu země* lze vydedukovat, že největším problémem současné armády není nedostatek peněz, ale že armáda není zcela bojeschopná, protože generalita je zavalena administrativou a vojsko prakticky přestalo cvičit. Nakladatel Jiří Padevět ve svém článku *Prostor násilí* upozorňuje, že Evropa je bezpečnější, než kdy v dějinách byla, a přestože objektivně čelíme teroristickým útokům, ve skutečnosti pomáháme dotvářet dílo teroristů tím, že jejich činy opakovaně sdílíme na sociálních sítích. V článku zkoumá paradoxy válčení a relativitu pojmů „agresor“ a „oběť“, protože při vhodných podmínkách se tyto role mohou otočit, obzvláště když útočník prohraje. Jako příklad uvádí události z jara a léta 1945, po kapitulaci nacistického Německa. Když se vrací k současnosti, píše, že „řada obyvatel areálu, kterému říkáme Západ, pochybuje o schopnosti státu ochránit je před terorismem“.

Podobně jako v případě prvního titulu i zde se sešla velmi různorodá skupina autorů, kteří vyprodukovali značně rozdílné texty, jak co do kvality, tak do rozsahu svých příspěvků. Oproti prvnímu titulu zde již editoři patrně zcela rezignovali na snahu o udržení alespoň částečně jednotné obsahové linie a publikace připomíná v mnoha ohledech spíše nahodile poskládaný sborník z velmi široce zaměřené interdisciplinární konference. Některé kapitoly lze pokládat za kvalitně zpracované texty akademického charakteru, jiné zase připomínají spíše neformální studentskou esej či příspěvek zkopírovaný z autorova blogu. Někde se tak setkáme například s podrobným poznámkovým aparátem, jinde si však autor vystačí s oznámením, že čerpal z wikipedie.cz.

Z celkového pohledu je otázka, komu je kniha vlastně určena. Někteří autoři své čtenáře zjevně nepřeceňují, jiní se naopak ponoří do filozofických úvah a moralizujících závěrů, které patrně běžný smrtelník není schopen zcela docenit. Například M. Kovář s ohledem na mladou generaci nepoznamenanou povinnou maturitní zkouškou z matematiky považuje za nutné upřesnit, že „38 % není málo, ale je to skoro 40 %“ (v případě hlasování skotského elektorátu pro Brexit). Následně však čtenáře poněkud zmate v tomto kontextu poměrně složitou interpretací, že oproti tomu 44,7 % skotských voličů hlasujících pro suverenitu Skotska v roce 2014 představuje vlastně zanedbatelnou skupinu, neboť mimo „Seana Conneryho a několik podobně ‚zapálených‘ skotských vlastenců“ o nezávislost na Spojeném království vlastně nikdo nestojí. Dana Drábová se

zase ponoří společně s C. G. Jungem do temných zákoutí lidské mysli, aby závěrem zkrotila společností se šířící psychické epidemie i za pomoci judaisticko-křesťanských kořenů a Desatera. To své si tak v publikaci může najít velice rozsáhlá a různorodá čtenářská obec.

Egyptolog Bárta občas tvrdí, že skupina autorů tvořících jeho neformální think-tank je unikátní v evropském měřítku, o čemž by bylo možno polemizovat. Nicméně i tato publikace potvrzuje, že jde o skupinu autorů schopnou v českém kontextu produkovat mimo jiné i některé zajímavé a obohacující texty o hrozbách, kterým čelí současný svět.

Podobně jako u předchozí knihy se různorodostí vyznačují všechny příspěvky, takže alespoň částečně může být saturován téměř každý čtenář, který vezme tuto publikaci do rukou.